

SZEGEDI PÉTER

NATO Smart Defence: Nagyobb biztonság kevesebb kiadással**NATO Smart Defence: Increased security with less expenses****Absztrakt**

Napjainkban népszerű téma mind a NATO, mind azon belül a Smart Defence említése. Az előbbiről természetesen nagy mennyiségben állnak rendelkezésre szakirodalmak, részletesen taglalva aspektusait, ám utóbbiról ez nem mondható el. Ez részben indokolható abból kifolyólag, hogy egy újnak mondható stratégiáról beszélünk, melynek hatásairól és eredményeiről nem lehet egyértelmű következtetéseket levonni. Cikkemben vizsgálom a meglévő információkat és azok alapján, átfogó részletességgel kerül bemutatásra a témakör.

Abstract

Nowadays NATO, as well as Smart Defence in particular are considered popular topics. Considering the former, a whole lot of scientific publications are available about the topic, with details on their aspects, which one can't say about the latter. This can be justified partially by the fact, that it is considered as a new strategy, which effects and results cannot be concluded so far. In my article I analyze the available information and based on it, the topic gets demonstrated with comprehensive detail.

ELŐZMÉNYEK

Cikkemben elsőként azt szeretném kifejtetni mi vezetett a „Smart Defence” létrejöttéhez, mi volt a kiinduló helyzet.

Az egész folyamat 2008-ban kezdődött, amikor is a világ egészét tekintve romlani kezdett a közgazdaság, egyesek szerint a második világháború óta nem látott mértékben. Fontos megemlítenem, hogy a NATO egyik elvárása a tagországokkal szemben az, hogy a GDP-jük legalább 2%-át védelmi kiadásokra szánják, mindazonáltal ez a mai napig egy olyan feltétel, amelyet csak keveseknek sikerült teljesíteni. 2010-ben a 28 tagállamból mindössze 7 felelt meg ennek a kritériumnak, vagyis az országok egynegyede. Ebből számomra egyértelműen következik, hogy egyes államok magukra vállalják az oroszlánrészt a kiadásoknak, ami a Szövetség egészét nézve se nem hatékony, se nem hosszútávon működő elképzelés. Pedig az alapvető elgondolása nem lett volna rossz, hisz minden

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

nemzettől arányos közreműködést várnak el. A fentebb említett 7 állam közül jómagam kiemelnék kettőt, Görögországot és Törökországot, Akik ugyan elérték a minimum 2%-ot, de köztudott a mai napig fennálló szembenállásuk Ciprus ügyében, így részben egymás ellen irányulnak kiadásai, nem pedig a közös védelemre. Összességében nézve az USA hozzájárulása a legszembetűnőbb a maga 4,6%-val, ráadásul, figyelembe véve, hogy messze az ő GDP-jük a legmagasabb, így egyszerű számítással megállapítható, hogy 70%-át vállalják a közös terheknek. Továbbmenve a gondolattal, felmerül a gondolat, hogy a világ biztonsági fenyegetéseinek megoldása javarészt az USA feladatává válhat, ami kérdésessé teszi az egész NATO működésének szükségességét. Ráadásul a gazdasági válság miatt kétségessé vált, hogy az USA továbbra is fenn tudja tartani a katonai kiadások eme óriási mértékét. Más szemszögből közelítve úgy tűnik, hogy minden ország a saját maga megvédésére törekszik, ami valamely szempontból érthető is, de a NATO alapelve, a kollektív védelem, sajnos még nem látszik megmutatkozni. Erre egy példa lehet az Egyesült Királyság, amely 2,7%-kal megfelel az elvárásoknak, viszont ebből rengeteg megy el Falklandi érdekeltségeinek finanszírozására, ami viszont nem feltétlenül képviseli a NATO érdekeit. Visszatérve az eredeti problémára, hogy miért nem működött ez a GDP alapú rendszer, nem célozok kutatni, mindenesetre egyértelművé vált, hogy a változás szükséges. Ezekben a nehéz időkben született meg egy új modell, mely teljesen új szemszögből indul neki a probléma megoldásának, figyelembe véve a szorult gazdasági helyzetet, és az egyes tagországok képességeit, erősségeit.

Így jött létre a „Smart Defence” gondolata.

„SMART DEFENCE” MEGJELENÉSE

A NATO az 1999-es washingtoni csúcstalálkozón alkotta meg az új évezred kihívásainak megfelelő stratégiai koncepcióját. Ez tíz éves távlatra szóló tervezet volt, így előre várható volt 2010 környékén egy újabb csúcstalálkozó, ezúttal Lisszabonban. Ekkor jelent meg a „Smart Defence” koncepciója. Az első nap egyből el is fogadták az új irányelveket, így megszületett az elkövetkezendő tíz év stratégiai elgondolása. Innentől fogva beszélhetünk „Smart Defence”-ről, és ez napjainkban, sőt várhatóan még évekig a meghatározó irányvonal a Szövetség berkein belül. A NATO főtitkára, Anders Fogh Rasmussen kijelölte Stéphane Abrial tábornokot, a Szövetséges Átalakítási Parancsnokság főparancsnokát (Supreme Allied Command Transformation), Claudio Bisogniero helyettes főtitkárt, és Alexander Vershbow nagykövetet, mint a „Smart Defence” különleges képviselőinek. Innentől kezdve minden stratégiai döntést ennek szellemében kell meghozni, mintegy útmutatóként kell kezelni.

FŐBB PONTJAI

Itt kiemelendő, hogy a NATO feladatait, biztonsági kihívásokra való felkészülését, céljait hosszan lehetne elemezni, most viszont kizárólag a 2010-ben prioritásként megfogalmazott

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

témaköröket elemezzük, melyek érintik a „Smart Defence” gondolatmenetét. Hangsúlyozni kell, hogy a lista nem teljes és kielégítő, éppen csak a legfontosabb célokat kiemelve.

C-IED: Az afganisztáni misszió során egyértelművé vált, hogy a tálibok kis létszámmal, szervezetlenül és korszerűtlenebb felszereléssel is képesek hatalmas károkat okozni a NATO erőinek IED-k formájában. Kulcsfontosságú ezekkel az eszközökkel folyamatosan lépést tartani, a szerzett információkat és tapasztalatokat megosztani, korszerű felszereléseket kifejleszteni, kiképezni az egységeket a hatásos védelemre és együttesen megóvni a közös erőket. A tengerentúl elindultak a nemzetközi Counter IED (C-IED) képzések, hogy a nemzetek együttesen vehessék fel a harcot ezen kihívással szemben.

Légi és tengeri szállítás: Határon túli katonai műveletekhez elengedhetetlen az egységek, felszerelések, ellátmányok szállítása, amihez szükséges több nemzet közös munkássága. A légi utánpótlás igényel reptereket, bázisokat, támogatást, mindezt azon nemzettől, melynek az adott körülmények közt a légterét kívánja használni a szervező fél. Ugyanez igaz tengeren is, ahol pedig kikötők, anyahajók együttműködése szükségeltetik a sikeres műveletekhez. A „Smart Defence” magában foglalja azt is, hogy egyes államok feljavítsák és készenlében tartsák reptereiket, még akkor is, ha saját alakulatainak nincs rá oly mértékben szüksége, mindemellett a NATO műveletek szempontjából kevésbé fontos támaszpontok jobban elhanyagolhatók. Missziók során többször megmutatkozott milyen döntő erővel bír egy esetleges légi mentés, vagy épp utánpótlás egy harci ütközet során.

Légvédelem: A 21. század biztonsági kihívásai közé tartozik a tömegpusztító fegyverek elterjedése, azon belül is a legaggasztóbbak a nukleáris fegyverek. Mint ismert az ilyen eszközöket megfelelő töltetű rakétákon lehetséges bevetni, melyek hatósugara mai álláspont szerint elérheti a 3 000 km-t. Felmerül az igény egy nagyfokú egységes védelemre az efféle támadásokkal szemben. A NATO álláspontja, hogy egy ballisztikus rakéták elleni védelmi ernyőt hozna létre Európában, az oroszokkal együttműködve. Ez egy jó példája a tagországokkal és partnerekkel való együttműködésre, hisz eleve csak közös pénzekből, együttes hozzájárulással és kölcsönös bizalommal valósulhat meg egy ily mértékű terv.

Cyber védelem: Szintén egy korunkbeli biztonságpolitikai kérdés a kiber támadások elleni védelem. A számítógépes hálózatok világában nincsenek se államok, se éles határok, ezáltal az ilyesfajta fenyegetettség minden országban fennáll. Jó példa erre a 2007-ben Észtországot ért digitális behatolás, hiszen az ország nem számított katonai nagyhatalomnak, és egyik államra sem jelentett fenyegetést. Reagálásként a NATO megalakította a Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence-t (röviden K5), amely egy közös kiber védelemmel foglalkozó szervezet. A 2010-es stratégiai koncepciónak egyik kiemelkedő eleme lett, hiszen egyre rohamosan fejlődő fenyegetettségről beszélhetünk, ráadásul egyes elemzők szerint a jövő harcterei egyenesen a kiber világban zajlódhatnak majd le, amit a harcászat ötödik dimenziójaként is emlegetnek. „Smart Defence”-ről van szó ebben a témakörben is, ugyanis jelen esetben a tagországok hálózati rendszerük megosztásával küzdenek a veszély ellen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

Információs fölény: Mai napig bármely ütközetnél a világon döntő fontosságú a szembenálló felek részéről, hogy melyikük rendelkezik a jobb információáramlással, és tudja jobban akadályozni ugyanezt az ellenségnél. Mivel a tagországok szövetségesek és közös műveleteket hajtanak végre, elsődleges fontosságú lenne, hogy a megszerzett információt megosszák és ennek fényében összhangban vezessék egységeiket. Ide kapcsolódó fogalom a C4I (command, control, communications, computers, intelligence), mely a parancsnokok irányítását jellemzi. Ezek a vezetés azon elemei, amelyek szükségesek egy ütközet megnyeréséhez, ebből is szembetűnik, hogy mind az információ, mind annak közlése, megosztása egyre nagyobb befolyással bír.

AWACS: A NATO jelenleg is fenntart egy olyan rendszert, mellyel képes nagy területről rövid időn belül információt begyűjteni, ezt hasznosítani és továbbítani. Az alapelve, hogy egy E-3A típusú repülőgép nagy hatósugarú radarral végez felderítést az adott terepszakasról és a megszerzett információt továbbítani tudja a bármely egységnek, amely azonnal tud reagálni. Összesen 17 ilyen gép üzemel belőlük, melyek 17 állam felajánlásai. Ebből kifolyólag az Airborne Warning and Control System (AWACS) egy teljes mértékben multinacionális szervezésű és működtetésű folyamat, mely a „Smart Defence” „pooling and sharing” gondolatán alapszik.

„SMART DEFENCE” MAGYARORSZÁGON

Mint minden tagországnak, úgy hazánknak is kellőképpen ki kell vennie a részét az új többnemzeti projektekben, a ránk vonatkozó feladatokkal együtt. Természetesen a projektek konkrétumai nem nyilvánosak, viszont megfigyelések alapján levonhatóak következtetések.

Az egészségügygel kapcsolatban a legfontosabb részvételünk a Honvédkórház NATO kompatibilitásának kialakítása volt. Ez leginkább abban nyilvánult meg, hogy itt található a NATO Centre of Excellence for Military Medicine. A Centres of Excellence (röviden COE) olyan intézményeknek a gyűjtőfogalma, amelyek korszerű képzéssel foglalkoznak, figyelembe véve a nemzetközi igényeket, erőforrásokat, szükségletek, elkerülve a duplázását a már meglévő képességeknek a NATO rendszerén belül. Összefoglalva a „Smart Defence” alapelvein működő nemzetközi szervezetekről van szó, és ezen belül a Military Medicine, a katonai orvoslás, más államokkal együttműködésben zajló képzése a Honvédkórházban van jelen.

Egy fontos eleme hazánk részvételének, amit szeretnék kiemelni a repterekkel kapcsolatban, az előretolt repülésirányítás képessége. Tulajdonképpen abból áll az ilyen képzést kapott katonák feladata, hogy szárazföldön felmérjék az ellenséges célpontot, ez alapján irányítsák és vezessék rá a repülőgépeket a célra. Ez jól képzett és harcedzett katonákat követel meg, akik képesek ellenséges területen operálni. Az ilyen egységekre nagy szükség van nemzetközi műveleteknél, és különleges alakulatokként tartják őket számon. Hazánkban Szolnokon vannak jelen Előretolt Repülésirányító Csoportok (ERICs-ek) az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis és az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

alárendeltségében. NATO szabvány eszközöket használnak és képzésük is megfelel a nemzetközi elvárásoknak, így fontos részét képezik az együttműködésnek. Ezen kívül érdemes még megemlíteni, hogy az MH Pápa Bázisrepülőtér a NATO légi szállításának egyik alapvető fontosságú intézménye.

A harmadik része a magyar szerepvállalásnak, amire még rátérnék a logisztika, azon belül is a víztisztítás. Ezt a feladatot a Magyar Honvédség 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezred Víztisztító Százada hajtja végre. Megalakulása 2004-ben történt, miután Magyarország a 2002-es prágai csúcstalálkozón felajánlást tett víztisztító képesség megalkotására. A század 2008 óta felajánlott egység a NATO számára, továbbá korábban is részt vett több NATO Response Force váltásban és nemzetközi gyakorlatokon is. A felszerelése alapján élvonalbeli, nemzetközi elismerésnek örvendő alegység.

INTEROPERABILITÁS

A NATO megalakulása óta céljának tekinti az együttműködést, közös munkákat, többnemzeti projekteket, missziókat, nemzetközi hadgyakorlatokat. Nincs ez máshogy a „Smart Defence” terén sem, sőt ha lehetséges még szorosabb és rugalmasabb együttműködést vár el. Egyik fontos alapelve a „*pooling and sharing capabilities*”, ami a képességek összehasonlítását és megosztását jelenti nyersfordításban. Ez nyilvánvalóan feltételen bizalmat követel meg az államoktól, fel kell adni az izolációs törekvéseket. Véleményem szerint ez mindenkinek előnyös, hiszen egy gyengébb állam, mint akár a miénk is, egyértelműen képtelen arra, hogy önállóan megvédje nemzeti érdekeltségeit szükség esetén, így mindenképp maximális együttműködés várható el tőlünk a NATO irányába. Fordítottan is igaz, hisz vegyük a katonai nagyhatalmat, az USA-t, aki vállalja a tagországok védelmének megerősítését, és cserébe jogosan várja el, hogy azok megosszák képességeiket, államuk nagyságának mértékében segítség elő a közös védelmet. Ez különösen akkor fontos, ha külső államban végrehajtott missziókról beszélünk, hisz ott elképzelhetetlen, hogy a sok nemzet katonái stratégiailag eredményesen operáljanak közös szervezés és munkamegosztás nélkül. A NATO saját elmondása szerint ilyesfajta együttműködésekhez nincs szükség egyforma katonai felszerelésekre, sokkal inkább arra, hogy lehessen megosztani egymás között információt és szolgáltatásokat különböző eszközökkel. Másik fontos eleme, a szabványosítás a Szövetségben belül. Elengedhetetlen, hogy egyes tagországok katonái hasonló képzéseket kapjanak, hasonló módon és rendszerezetten képezzék ki őket. Sok példa van rá, hogy egyes nemzetek katonái egy másik országban kapnak különböző képzéseket, ezzel is tovább növelve a kooperációt. Személyesen tapasztalatom a nyelvi rendszer egységesítése (STANAG 6001), mellyel egyes tagországban megszerzett nyelvtudást más országban is hatékonyan lehet használni, hovatovább a missziókban való részvétel eleve elképzelhetetlen lenne aktív kommunikáció nélkül.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

PROBLÉMAFELVETÉSEK

Cikkem bizonyos problémafelvetéseket tartalmaz, melynek célja nem feltétlenül a válaszok keresése, sokkal inkább a folyamat megértése, megismerése volt. Megoldásukra való törekvés hozzásegíthet minket, hogy még jobban megértsük annak lényegét.

Meddig lehet létjogosultsága a „Smart Defence”-nek? Hivatalosan ez egy tíz éves stratégiai koncepciónak az alappillére, de vajon nem olyan irányelveket ad, amelyekről soha nem kéne eltérni és folyamatosan kitérni az elképzelés mellett? Vagy inkább csak rövidtávú eszközként kell rá tekinteni, ami segít rávezetni a nemzeteket egy nagyobb célhoz vezető útra? Sajnos jelenleg nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a „Smart Defence” program már elkezdődött, de az is lehetséges, hogy már le is csengett, vagy épp folyamatban van, csak nem érzékeljük a hatásait.

Egy másik probléma lehet, hogy vajon *nem akarnak-e hasznot húzni ebből egyes tagállamok?* Bizonyos, hogy remek lehetőség kínálkozott arra, hogy egy esetlegesen gyengébb állam pióca módjára rátapadjon egy erősebbre, és annak költségén erősödjön meg. Vajon nem megoldható-e, hogy egyes államok kibúvót keressenek a közös munka és részvétel alól? Innentől kezdve mi garantálja, hogy a koncepcióból minden állam egyformán profitál és közös erőfeszítésekkel mindannyian saját erejüknek megfelelően járulnak hozzá a Szövetséghez? Nem tartozik hatáskörömbé bírálni egyes tagországokat, nem is szándékom, mindezen kérdések és felvetések természetesen elméleti jellegűek.

Harmadik ilyen jellegű felvetés kicsit konkrétabb példákkal próbálom alátámasztani. Ha az egyes tagállamok feltétlen bizalommal vannak a Szövetséggel kapcsolatban, ehhez anyagilag és más módon is maximálisan hozzájárulnak, akkor mi garantálja, hogy *ez megfelelő módon lesz felhasználva?* Mi történik akkor, ha olyan döntéseket hoz a NATO, vagy olyan projekteket indít el közös forrásból, ami nem szolgálja közvetlenül a közös védelem kérdését? Felmerülhet, hogy a napjainkban is zajló afganisztáni misszió nem a közös érdekeket szolgálja, sokkal inkább egy nemzetét.

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkám során fény derítettem arra, hogy mik voltak az előzményei a „Smart Defence”-nek, hogyan alakult ki, mikor és hogyan vált stratégiai koncepcióvá. Kutattam továbbá azt is, hogy mik a legfontosabb területei, hogyan valósul meg gyakorlatban, kitértem arra, hogy hazánkban miként jelenik meg ennek gondolata és fejtegettem az eljövendő szerepét is.

Kutatásom eredményeként megállapíthatom, hogy egy nagyon újkeltű témáról van szó, melynek még nem volt ideje teljes mértékben kiforrni, így még nem lehet teljesen átfogó képet nyújtani róla. Egyértelműen kiderült, hogy szükséges volt a „Smart Defence” megjelenése, ez nem egyéni akarat kérdése volt, a nemzetközi viszonyok alakulása, változása tette szükségessé. A NATO történelme folyamán sokat változott, mindig az aktualitásoknak megfelelően, így nincs ez másképp most sem. Felmerültek új biztonságpolitikai kihívások, melyek szükségessé tettek egy új stratégiai koncepciót. A „Smart Defence” tulajdonképpen

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 1. szám

egy kényszerű válaszlépés, mely megoldást jelenthet olyan problémákra, amit korábbi irányelvek alapján nem lehet megközelíteni. Fontos kiemelni, hogy a NATO legfontosabb célja a transzatlanti béke, mégpedig annak leghatékonyabb kialakítása. Hosszú évek tapasztalatai mutatják azt, hogy ennek eléréséhez a lehető legnagyobb fokú együttműködés szükséges, és még így is kellő kihívással kell szembenéznie. Költségek tekintetében pedig arra lehet következtetni, hogy maximális bizalommal kell hozzájárulni a közös projektekhez, félretéve az egyes államok egyén szükségleteit.

Összegezhető tehát, hogy a világ legnagyobb katonai szövetségének jelenlegi stratégiai koncepciója jól átgondolt, alaposan megtervezett, részletekbe menő elgondolás, mely a jelek szerint pozitív irányban fogja megformálni 10 év biztonságpolitikai környezetét.

Kulcsszavak: NATO, Smart Defence, kollektív védelem, biztonságpolitika, stratégia

Keywords: NATO, Smart Defence, collective defence, security policy, strategy

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1) Jakob Henius, Jacopo Leone McDonald: Smart Defense-A Critical Appraisal. Róma, 2012 március
- 2) Eckhardt Alica: Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia-Hercegovinában: szakdolgozat. Budapest, 2010, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
- 3) Giovanni Faleg, Alessandro Giovannini: The EU between Pooling & Sharing and Smart Defence: Making a virtue of necessity?, 2012. EU Foreign Policy
- 4) Marios Panagiotis Efthymiopoulos: NATO's Cyber.Defence: A Methodology for Smart Defence, 2014. Harriman Institute, Columbia University & Strategy International, New York, NY, USA
- 5) Dr. Tóth Péter: NATO kézikönyv, 2001. HM Stratégiai Védelmi Kutató Hivatal-NATO Információs és Sajtóiroda